

Szabó Beatrix:
Identitásformálás bibliai igazsággal egy igazság utáni korban 235

Siba Balázs:
Kertből kertbe – természeti környezetünk keresztyén
szemléletének lehetősége 247

RECENZÍÓK:

Karasszon István: Az Újasszír Birodalom keleti tartományai 265

Kis Jolán: Bevezetés az ugariti kultúrába 268

Fazekas István: Mint a folyóvíz mellé ültetett fa 279

Huszár Pál:

Gondolatok a koronavírusról

Abstract – Some Theological Thoughts about Covid-19 Virus
This piece of writing is not a scientific paper but an essay about the Covid-19 virus. The author of the work is the Chief Senior Elder of the Transdanubian Reformed Diocese of Hungary, and the lay president of the Synod of the Reformed Church of Hungary who writes as a practicing Christian having a deep theological knowledge. In the current essay he throws lings on areas that are related to issues caused by the Covid-19 virus pandemic during the spring of 2020, and warns Reformed Theology to give answers to this. Sooner or later there will be studies devoted to the reasons and concomitant of the pandemic, and there will be attempts to understand theologically the issues raised by the extraordinary situation. The editors have decided to share this essay with the wider audience to stimulate discussion about the topic.

Keywords: Covid-19 virus, Reformed theology, Christian practice

Első gondolatom bizony az, hogy „*de jól meglettünk volna nélküle.*” Kétségtelenül nem hiányzott senkinek, sem a jó módúaknak, még kevésbé a szűkölködőknek. Amikor először ismerkedtünk a fogalommal, meglehetősen távolinak tűnt, hiszen először Kínában jelentkezett. Akkor még azt reméltük, távol is marad tőlünk. Nem így történt, hiszen ma már világjárványról kell beszélnünk sokszázezer, immár kétfélmillió feletti megbetegedéssel, soktízezer halottal.

Nem véletlenül utaltam a szociális hovatartozásra, hiszen a módosabbaknak könnyebb dolguk van a védekezésben – különösen, ha kertes családi házban laknak, így sokkal könnyebben viselhetik a vírus által történő megfertőződés elleni védekezés talán leghatékonyabb módját, az otthonmaradást. Sokkal nehezebb dolga van a szűkösebb körülmények között, tömblakásban élőknek, akik gyakran kénytelenek lemondani a szabad levegőn tartózkodásról, csak csökkentett mértékben tudják kielégíteni mozgásigényüket. Akkor még nem is szóltam a különböző földrészekén található „bádoggvárosok” sanyarú sorsú lakóiról, akiknek aztán végképp nincs módjuk a meg-

fertőződés elleni elzárkózásra. Ez hallatlan mértékben ronthatja túlélési esélyeiket.

Sajnos úgy tűnik, most, április közepén¹ még messze vagyunk a járvány itthoni lecsengésétől, minden bizonnyal jelentősen sokasodik még hazánkban is a megfertőződött és az elhalálozottak száma. Nincs az a „szakember”, aki ezt érdemben fel tudná becsülni. A szakember főnevet ezúttal idézőjelbe kellett tennem, hiszen annyira új a jelenség, hogy még valóban nincsenek olyan virológusok, akik hitelt érdemlően nyilatkozhatnának a koronavírus ügyében. Ennek megfelelően valamilyen „ellenszer” sem áll rendelkezésünkre, amellyel a megfertőződöttet gyógyítani lehetne. A kutatások, kísérletezések gőzerővel folynak, de a legoptimistább becslések szerint is csak hónapok, esetleg évek múltán kerülhet sor ezek széles körben történő alkalmazására.

Úgy hiszem, senki sem tudja e veszedelmes járvány keletkezésének igazi okát. Olyan véleményt is hallottam, hogy egyik nagyhatalom vetette volna be egy másiknak a kettejük közötti versengésből történő időleges kiiktatására. Senki emberfia nem tudhatja, mennyi ebben az igazság. Aki viszont mégis tudja, az meg persze nem mondhatja. Amennyiben egy szemernyi igazság is lenne benne, úgy azt kell mondanunk – pestiesen szólva –, hogy „a fagylalt visszanyalt”, ugyanis a kezdeményezéssel gyanúsított nagyhatalom területén most sokkal nagyobb pusztítást végez a koronavírus, mint az az állítólag általa „megtámadott” nagyhatalom területén történt, ahol napjainkra már lecsengőben van az ott keletkezett járvány. Remény látszik arra, hogy ott újra rendes kerékvágásba kerüljön az élet. Vélhetően ez sem lesz egyszerű, hiszen sokan tartanak az újra-fertőződés talán nem is egészen irreális veszélyétől.

Nekünk, Krisztusban hívőknek hitem és meggyőződésem szerint másutt célszerű keresnünk e világveszedelem okát. Több keresztyén testvéremtől is azt hallottam, hogy ezt a valóban veszélyes jelenséget az Úristen figyelmeztetéseként – mások szerint: büntetéseként – kell tekintenünk. Magam is valamiképp úgy gondolom, hogy Mennyei Gazdánk most megsuhogtatta pálcáját azt akarván mondani: „Ember,

¹ 2020 árpilisa

ne feledd el, hogy nem te vagy a világ ura, még ha elbizakodottságodban annak is képzeled magadat!”

Az bizony kétségtelen, hogy a folyamatos jólétben élő embernek oly mértékben megnőtt az önbizalma, hogy úgy érzi, neki senki segítségére, senki oltalmára, még az Úristen megtartó kegyelmére és áldó szeretetére sincs szüksége. Így szokott le a hálaadásról, az adakozásról, így vált veszedelmesen önzővé, elbizakodottá. Sajnos ez földrésztünk jelentős részén így van. A nagy jólét, a gazdagság oda juttatta a valaha keresztyén Európa polgárait, hogy látványosan, sőt botrányosan tépdeshik fel a kontinens keresztyén gyökereit, tagadják meg keresztyén identitásukat. Ezért lesznek kiürült keresztyén templomaikból hangversenytermek, múzeumok, vendéglők, avagy éppen mecsetek. Ezek a társadalmak a migrációtól remélik demográfiai problémáik megoldását. Eközben kiszolgáltatják önmagukat – és sajnos minket is magukkal akarnak rántani az önfeladás szakadékába! Európa nyugati, módosabb felének naponkénti bűnügyi híradásai bizony sajnos konkrét példák özönével bizonyítják ennek a veszélynek a realitását.

A koronavírus által előidézett veszedelem kapcsán nekem Krisztus Urunknak a telhetetlenségtől óvó példázata jutott eszembe: „mert nem a vagyonnal való bővülködésben van az embernek az ő élete.” (Lk. 12, 15b.) A csűrjeit lebontó és nagyobbra cserélő elbizakodott gazda túlzott önbizalommal tervezi kényelmes és biztonságosnak hitt jövőjét, nem törődik az isteni intellemmel: „Még ez éjjel elkérlik a te lelkedet tetőled, amiket pedig elkészítettél, kiéi lesznek?” (Lk. 12, 20.) Nincs hát új a Nap alatt. Krisztus Urunk földi tartózkodása idején sem volt ismeretlen az emberi elbizakodottság, az eltúlzott önbizalom. Ez a helyzet azóta sem változott, ha mégis, akkor csak romlott. Az úgynevezett „jóléti társadalmak” tagjai hajlamosak elhinni, hogy ők a világ urai, akik senkinek nem tartoznak számadással, a hálaadásról pedig végképp nem akarnak hallani sem.

Ez a vírus – úgy hírlik – elsősorban az idősebb korosztály veszélyezteteti, főként azokat az embertársainkat, akiknek már van valamiféle „alapbetegségük”, például magas vérnyomás, érrendszeri betegség, anyagcserezavarok, vagy valami más. A 75 év felettiek közül bizony kevesen mondhatják el magukról, hogy nekik ilyen problémájuk ne

lenne. Így nekünk, a nyolcvanfelé közeledőknek különös okunk van a leghatékonyabb védekezésre, a megelőzésre. Templomaink sajnos zárva vannak, de mi egyébként is otthonmaradásra ítélttünk, mert így van a legtöbb esélyünk a megfertőződés elkerülésére.

Húsvét vasárnapján zsinati elnöktársam, Dr. Bogárdi Szabó István püspök úr ígehirdetését hallgattuk és láthattuk az anyaországban és az egész Kárpát-medencében a Duna Televízió közvetítésében. Az alkalom rendkívülisége abban állt, hogy a prédikátor az úrvacsorai ágendát is elvégezte. Nekünk, a tv-készülékek előtt ülőknek is feltette az ilyenkorra előírt kérdéseket, amelyekre mi az ilyenkor szokásos „hiszem és vallom,” illetve „ígérem és fogadom” válaszokat adtuk, majd az úrvacsorai felelődozó kijelentés – *„Hirdetem tinéktek a ti bűneitek bocsánatát, amelyet bizonytal megád az Úr minden Őbenne hívőnek.”* – elhangzása után magunkhoz vettük az úrvacsorai szent jegyeket, az általunk előkészített kenyeret és bort.

A húsvét előtt videokonferencia formájában tartott Elnökségi Tanácscon felmerült, hogy ez a „táv-úrvacsorázás” esetleg veszélyeztetheti az úrvacsora sákramentumának méltóságát, ezért talán el kellene tekintenünk az úri szent vacsora ilyen módon történő kiszolgáltatásától. Én Reményik Sándor erdélyi költőt idézem: *„ahogy lehet.”* Most így lehet. Az rajtunk is múlik, mennyire őrizzük e sákramentum méltóságát. A mi családunk e jeles alkalomból vette használatba a sok évvel ezelőtt vásárolt *„református ezüst,”* azaz ón kelyheket. Hallatlanul nagy lelki örömet jelentett számomra, hogy a koronavírus által okozott veszedelem ellenére családommal egyetemben ezúttal is részesülhettem az úrvacsora sákramentumában. Az én koromban jogosan merülhet fel a kérdés: *„Lesz még alkalmam máskor is az úrvacsora sákramentumával élni?”*

Bizony, sok nehézséget, bajt okoz a koronavírus által okozott veszedelmes járvány. Szinte lehetetlen volna felsorolnom, hogy a megbetegedés, netán az elhalálozás nagyon is reális veszélye mellett mi minden akadályoz bennünket megszokott életmódunk folytatásában. Az egyértelmű, hogy dolgaink nem a megszokott rend szerint alakulnak. Legalábbis egyelőre nem áll módunkban a régi módon irányítani életünket. A hetven feletti generáció számára természetesen a „bezártság”

jelenti a legnagyobb próbatételt. Nem könnyű elviselni, de kénytelenek vagyunk engedelmeskedni kormányunk ésszerű rendelkezésének, mert így van legnagyobb esélyünk a járvány fékezésére, esetleges megfertőződésünk elkerülésére, önmagunk és embertársaink megóvására.

Az eleink élettapasztalatait összefoglaló közmondás szerint *„minden rosszban van valami jó.”* Viszont az is tény, hogy nem könnyű feladat a rosszban rejlő jónak a megtalálása, de azért nem egészen lehetetlen. Mi, Krisztusban hívők szívesebben hivatkozunk a Szentírás eme kijelentésére: *„Tudjuk pedig, hogy azoknak, akik Istent szeretik, minden javukra van,”* (Róm 8. 28.) A magam sokévtizedes élettapasztalatával szívesen, az Úristen iránti végtelen hálával erősítem meg ennek igazságát.

Nehéz elviselnünk a bezártságot, a hozzá sajnos gyakran társuló kényszerű tétlenséget. Valahol azt hallottam, hogy a tétlen kezeknek gyakran a Sátán ad feladatot. Mi azonban kényszerű tétlenségünk közben elolvashatunk olyan könyveket, amelyeket már régen szeretünk volna alaposan megismerni, de nem volt rá időnk. Hát most van. Az Internet segítségével megnézhetünk olyan értékes filmeket, amelyekre korábban nem tudtunk időt szakítani. Most élvezhetjük őket. Papírra vethetjük – avagy inkább merevlemezre rögzíthetjük – azokat a gondolatainkat, tapasztalatainkat, amelyeket már régóta szeretnénk volna megörökítve utódainkra hagyományozni. Azt hiszem, még hosszan folytathatnám a hasznos ötletek felsorolását, de bízom benne, hogy írásom olvasói is még számos gondolattal tudnák kiegészíteni.

Lehetnek azonban ennél nagyobb horderejű, egyértelműen kedvező folyományai is ennek a roppant veszélyes jelenségnek. Mintha már bontakozna az az emberi belátás, hogy *„kevesebb is be lehet érni.”* Lehet örülni a kevesebbnek is, a szerényebb körülményeknek is, sőt mintha már olyan megnyilvánulásokat is lehetne hallani, hogy *„a kevesebért is érdemes hálát adni az Úristennek.”* Lehet, hogy ez utóbbi egyelőre még csak jámbor óhaj? Annak nem rossz. Ebből még valóság is lehet, amennyiben esetleges további szorongatásaink arra is megtanítanak bennünket.

Az kétségtelen, hogy mostani kemény megpróbáltatásaink komoly változásokat idézhetnek elő gondolkodásunkban, talán még érzelem-

világunkban is. Úgy lehet, hogy szerényebb életvitelre kényszerítenek bennünket, és majd be kell látnunk, hogy azok között a feltételek között is lehet élni. Netán még boldogok is lehetünk szerényebb körülményeink között. Fentebb már idéztem Krisztus Urunk intelmét: „mert nem a vagyonnal való bővülködésben van az embernek az ő élete.” (Lk.12,15b.) Anyagiassá vált világunkban időről időre szükséges erre a krisztusi intelemre emlékeznünk. Pál apostol mondását is feltétlenül érdemes megszívlelnünk: „Nem hogy az én szűkülködésemre nézve szólnék, mert én megtanultam, hogy azokban, amelyekben vagyok, megelégedett legyek.” (Fil. 4, 11.)

Kedvező változást vélek felfedezni az idősebb és a fiatalabb generációk közötti kapcsolatban. A fiatalabbak belátják, hogy a jelen esetben az idősebbek kíméletre szorulnak, mert ők sérülékenyebbek a koronavírus veszélyét illetően. Időnként megható megnyilvánulásokkal találkozom az írott és az elektronikus sajtóban egyaránt. Voltaképpen ez lenne a természetes ősidőktől fogva az V. Parancsolat – „Tiszteld atyádat és anyádat, hogy hosszú ideig élj azon a földön, amelyet az Úr; a te Istened ad tenéked!” (2Móz. 20, 12.) értelmében. Lehet, hogy jelenkori szorongatásaink rádöbbentik ifjúságunkat a Szentírás igazságára? Bizonyos jelek valóban ebbe az irányba mutatnak. Adná a Minden Kegyelem Istene, hogy ez a tendencia erősödjék! Bizony ráférne a világra ez a változás is! Talán még az sem kizárt, hogy ennek a bábája a koronavírus által kiváltott veszedelem lesz? „Az Úr csodásan működik, de útja rejtve van,” amiként gyönyörűsége énekünk hirdeti.

Az is kétségtelen, hogy sokunk számára most jelentős mértékben felértékelődnek a kommunikáció technikai eszközei, mint a telefon, az internet és a televízió. Ez utóbbi kettő segítségével „vehetünk részt” bezártságunk idején az istentiszteleteken. áhítatokon, esetleg a bibliaórákon. Az adott viszonyaink között egyértelműen örülnünk kell, hogy legalább ezek az eszközök rendelkezésünkre állnak. Ezen is lehet persze fanyalogni, ezeket is lehet ilyen vagy olyan megfontolásból elvetni, de ezek legalább jelenlegi beszűkült lehetőségeink között is rendelkezésünkre állnak. Élünk hát velük a szent cél érdekében! Fentebb már hivatkoztam a Duna TV által közvetített húsvétvasárnapi istentiszteletre. Szívvel örülök most ennek a lehetőségnek is. Volt teológus ta-

nítványaim igehirdetéseit az Internet segítségével olvashatom, illetve hallhatom. Videókonferencia formájában tartjuk a Zsinat Elnökségi Tanácsának üléseit, illetve Egyházkerületünk esperes-gondnoki értekezleteit. Ugyancsak az Internet igénybevételével tartom előadásaimat jelenlegi teológus tanítványaimnak. Lehet, hogy ez a módszer esetleg a jövőben, a veszély elmúltával is szerephez juthat?

A koronavírus veszélye kapcsán bebizonyosodott, hogy nem üres frázis, ez a mondás, miszerint „minden magyar felelős minden magyarért.” A Trianon által elszakított területek magyarságának tonnaszáma küldött védőeszközökben – szájaszk, kesztyű, védőruha – realizálódik most a nemzeti szolidaritás. Immár tíz év óta olyan kormányunk van, amelyiknek ez fontos, sokat tesz érte. Az országhatárokon belüli összetartásra buzdít bennünket a mostani veszedelemben az a felhívás, hogy „Vigyázzunk egymásra!” Milyen üdvös lenne, ha ez a felfogás a jövőben, a veszély elmúltával is érvényben, életben maradna!

Sokan vallják, hogy a mostani járványveszély elmúlása után bizonyos változásokkal majd meg kell barátkoznunk életvitelünkben. Többen eddigi tévedéseinkből történő „kijózanodást” emlegetnek. Valóban elképzelhető, hogy bizonyos tekintetben igazuk lesz. Keresztén emberként én szívesebben szólnék a profán „kijózanodás” helyett „hitbredésről”, ami a nagy társadalmi megrázkódtatások után valóban be szokott következni. Szeretném remélni, hogy ez a váradalmam nem csupán a szép álom kategóriájába tartozik. Érdemes lesz követnünk azon eleink példáját, akik vészterhes időkben mindig tudták „szemeiket a hegyekre emelni,” akik természetesnek tartották ilyenkor az Istenhez fordulást, az Istenhez menekvést, mert komolyan vették a Teremtő Isten ígétét: „Ne félj, mert megváltottalak, neveden szólítottalak, enyém vagy.” (Ézsaiás 43, 1.)

Félreértés ne essék, ezért megismétlem, hogy rossznak, károsnak, veszedelmesnek tartom a koronavírus általi megpróbáltatásunkat. Szívesen lemondanék róla, de ha már egyszer bekövetkezett, valameddig együtt kell élnünk vele, akkor legalább éljünk azokkal a lehetőségekkel is, amelyeket ez a helyzetünk kínál, hogy még ez a veszedelem is – legalább részben – javunkra váljék!